

**Raftul
Denisei**

Colecție coordonată de
DENISA COMĂNESCU

Carte publicată cu sprijinul Dirección General del Libro,
Archivos y Bibliotecas del Ministerio de Cultura de España
(Direcția Generală a Cărții, Arhivelor și Bibliotecilor
din cadrul Ministerului Culturii din Spania)

MATILDE ASENSI

Totul sub Cer

Traducere din spaniolă de
DRAGOȘ COJOCARU

și
ALINA ȚIȚEI

HUMANITAS
fiction

Redactor
ANDREEA RĂSUCEANU

Coperta
ANGELA ROTARU

MATILDE ASENSI
TODO BAJO EL CIELO
Copyright © Matilde Asensi, 2006
All rights reserved.

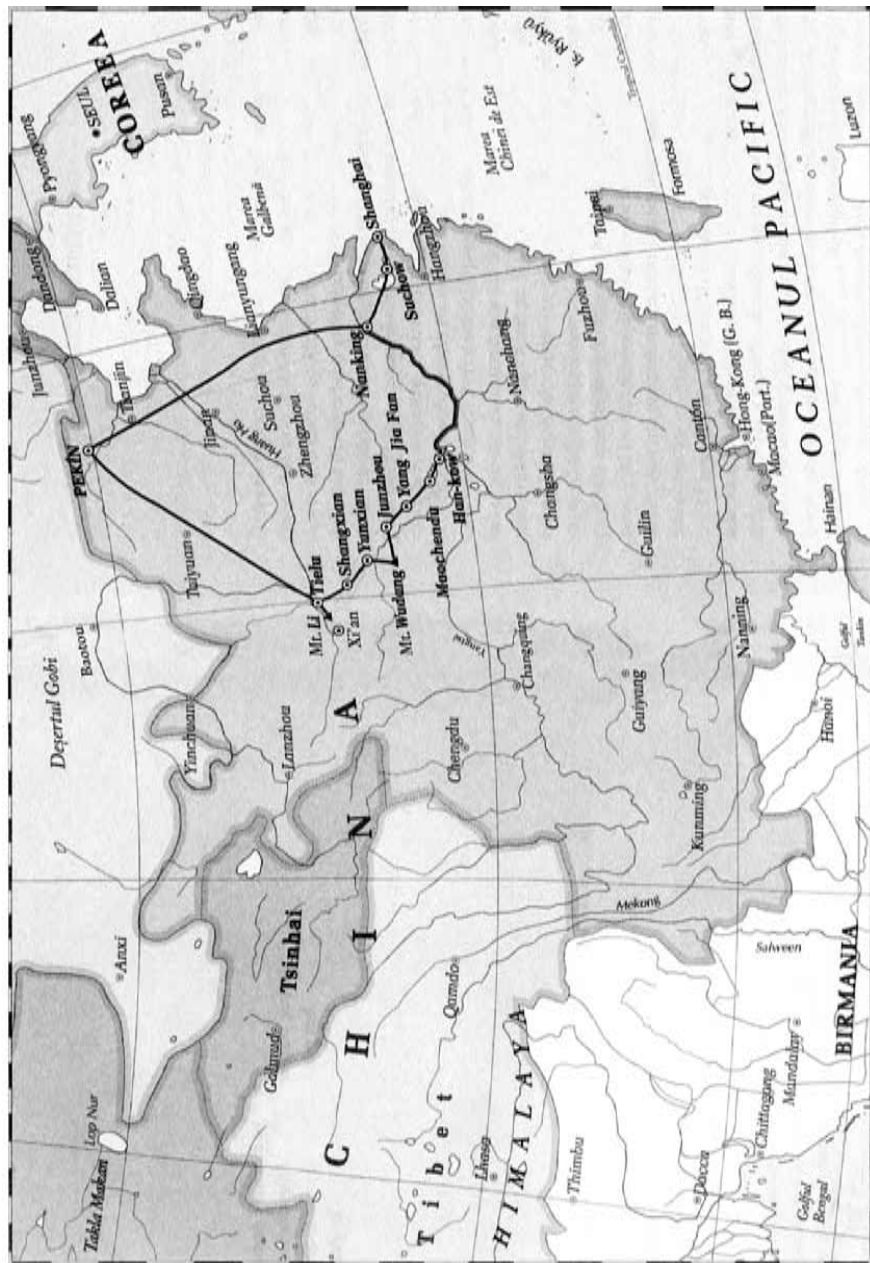
© HUMANITAS FICTION, 2011, pentru prezenta versiune românească

EDITURA HUMANITAS FICTION
Piața Presei Libere 1, 013701 București, România
tel. 021/408 83 50, fax 021/408 83 51
www.humanitas.ro

Comenzi CARTE PRIN POȘTĂ: tel./fax 021/311 23 30
C.P.C.E. – CP 14, București
e-mail: cpp@humanitas.ro
www.libhumanitas.ro

ISBN 978-973-689-416-9
Descrierea CIP este disponibilă
la Biblioteca Națională a României

*Pentru Pascual și Andrés,
fiindcă, după negocieri îndelungate
și aprige, au avut câștig de cauză.
Și, cu toate acestea, îi iubesc.*

După șirul interminabil de amețeli și de felurite alte neplăceri care a însemnat pentru mine călătoria la bordul navei *André Lebon*, un calm surprinzător s-a așternut peste ambarcațiune într-o zi, la ceasul amiezii, silindu-mă să fac neplăcutul efort de a-mi întredeschide ochii ca și cum astfel aș fi putut afla de ce, pentru prima oară în șase săptămâni, pachebotul încetase să se mai lupte cu valurile. Șase săptămâni! Patruzeci de zile nenorocite, din care îmi mai aminteam doar că stătusem pe punte una sau două, și asta numai înarmându-mă cu mult curaj. N-am văzut nici Port Said, nici Djibouti, nici Singapore... Nici măcar n-am fost în stare să arunc o privire pe hublourile cabinei în timp ce traversam Canalul Suez ori trăgeam în port la Ceylon sau la Hong-Kong. Starea de slăbiciune și grețurile m-au ținut în micul pat din cabina mea de la clasa a doua de când plecasem din Marsilia, în dimineața zilei de duminică, 22 iulie, și nici infuziile de ghimbir, nici inhalările cu laudanum, care mă buimăceau, nu reușiseră să-mi atenueze cât de cât stările de agitație.

Marea nu era de mine. Eu m-am născut la Madrid, departe de coastă, pe podișul castilian, la mare distanță de cea mai apropiată plajă, și nu mi se părea firesc să urc pe un vapor și să fac înconjurul lumii plutind și legănându-mă. Aș fi preferat de o mie de ori să călătoresc cu trenul, dar Rémy spunea mereu că e mult mai periculos și, într-adevăr, după revoluția bolșevică din Rusia, să traversezi Siberia însemna să fii de-a dreptul nebun, așa încât nu mi-a mai rămas altceva de făcut decât să cumpăr biletele pentru acel elegant pachebot cu aburi de la Compagnie des Messageries Maritimes,

dorindu-mi din tot sufletul ca zeul mărilor să se îndure și să nu-l apuce dorința excentrică de a ne trage la fund, unde să fim mâncați de pești, iar mълul să ne acopere osemintele pentru vecie. Ne naștem înzestrați doar cu anumite calități, iar eu, evident, n-am venit pe lume cu spirit marinăresc.

Când calmul și liniștea deconcertantă de pe navă m-au făcut să revin la viață, am privit către elicea cunoscută a ventilatorului care atârna de tavanul de lemn. La un moment dat, în timpul călătoriei, îmi jurasem că, dacă voi mai apuca vreodată să pun piciorul pe uscat, o să pictez acel ventilator exact așa cum îl vedeam sub efectul amețitor al laudanumului; poate că aveam să reușesc să i-l vând lui Kahnweiler, negustorul de opere de artă care era atât de pasionat de lucrările cubiste ale compatrioților mei Picasso și Juan Gris. Dar priveliștea încețoșată a elicei ventilatorului nu m-a ajutat să-mi explic de ce vaporul se oprișe și, fiindcă nu se auzeau nici marinarii chemați pe punte, cum se obișnuiește la intrarea într-un port, nici pasagerii alergând și împulzindu-se, am avut imediat o presimțire rea... La urma urmei, ne aflam pe mările pline de pericole ale Chinei unde, în acel an 1923, primejdioșii pirați orientali încă mai abordau navele de pasageri ca să tâlhărească și să ucidă. Inima a prins să-mi bată cu putere, mâinile au început să-mi asude și, chiar în clipa aceea, niște lovituri slabe au răsunat sinistru în ușa mea:

— Îmi dai voie, mătușă? m-a întrebat cu glas stins proaspăta mea nepoată, cu care mă alesesem parcă la o tombolă unde nici măcar nu cumpărasem bilet.

— Intră, am murmurat în timp ce-mi reprimam un ușor acces de greață.

Cum Fernanda nu mă vizita decât ca să-mi aducă infuzia împotriva amețelii, de fiecare dată când își făcea apariția în cabina mea simțeam un gol în stomac.

Silueta ei durdulie trecu pragul anevoie. Fetița ducea într-o mână o ceașcă mare de porțelan și în cealaltă veșnicul ei evantai negru. Nu se despărțea niciodată de evantai, așa cum nu umbra niciodată cu părul despletit, ci întotdeauna strâns într-un coc pe ceafă. Îți sărea imediat în ochi contrastul puternic dintre prospețimea celor șaptesprezece ani ai ei și rochia severă de doliu la care

nu renunța niciodată, scandalos de demodată chiar și pentru o domnișoară din Madrid și, evident, complet nepotrivită cu căldurile toride pe care le înduram în acea parte de lume. Însă, cu toate că îi oferisem câte ceva din propria mea garderobă (niște bluze mai ușoare, foarte șic, și câte o fustă mai scurtă, până la genunchi, cum cerea moda la Paris), ea, ca o bună moștenitoare a unei naturi serbede și prea puțin recunoscătoare, mi-a respins oferta din capul locului, făcându-și semnul crucii și coborându-și privirea spre mâini, cu un gest categoric prin care arăta că socotește chestiunea încheiată.

— De ce s-a oprit vaporul? am vrut să știu în timp ce mă ridicam în picioare încetșor și începeam să adulmec aromele agresive ale aceluia amestec scârbos pe care bucătarii de pe pachebot îl pregăteau în mod obișnuit pentru unii dintre pasageri.

— Nu mai suntem pe mare, îmi explică ea așezându-se pe marginea patului și ducându-mi ceașca la gură. Ne aflăm într-un loc numit Woosung sau Woosong, nu știu..., la paisprezece mii de Shanghai. *André Lebon* înaintează încet pentru că mergem în susul unui râu și ne-am putea lovi de fund. O să ajungem în câteva ceasuri.

— În sfârșit! am exclamat, băgând de seamă că apropierea Shanghaiului îmi aducea mult mai multă alinare decât ceaiul de ghimbir.

Totuși nu aveam să mă simt bine până nu părăseam cabina aceea afurisită cu miros de salpetru.

Fernanda, care îmi tot împingea ceașca spre gură deși eu mă feream din rășputeri, făcu o grimasă care se dorea a fi un zâmbet. Biata de ea era leită maică-sa, nesuferita de soră-mea Carmen, care plecase dintre noi cu cinci ani în urmă, în timpul cumplitei epidemii de gripă din 1918. Pe lângă felul de a fi, avea ochii ei mari și rotunzi, bărbia proeminentă și nasul acela terminat printr-un cocoloș nostim care le conferea amândurora un aer comic, în ciuda faptului că fețele lor arborau mereu o expresie acră, care le băga în sperieți chiar și pe firile cele mai curajoase. Totuși, rotunjimea aceea i se trăgea de la taică-său, cumnatul meu Pedro, un bărbat cu o burtă impunătoare și o gușă atât de pronunțată, încât, ca s-o ascundă, fusese nevoit să-și lase barbă de foarte tânăr. Pedro nu era nici el tocmai un model de simpatie, așa încât nu era deloc ciudat faptul

că rodul acelei căsnicii nefericite îl reprezenta fetița asta serioasă, îndoliată și dulce precum uleiul de ricin.

— Ar fi cazul să-ți strângi lucrurile, mătușă. Vrei să te ajut să-ți pregătești bagajul?

— Dacă ești drăguță..., am murmurat dându-mi drumul pe pat cu o mutră suferindă care, deși reflecta în fond realitatea, a părut un pic afectată, fiindcă într-adevăr exageram.

Dar, în fine... Dacă fata se oferea, de ce să n-o las să-și facă treaba?

În timp ce ea îmi scotocea prin cufere și prin valize și-mi strângea puținele lucruri pe care le folosisem în timpul acelei neplăcute călătorii, am auzit zgomote și glasuri vesele de pe culoar: fără îndoială, ceilalți pasageri de la clasa a doua erau la fel de nerăbdători ca și mine să părăsească mediul acvatic și să se întoarcă la cel terestru, alături de restul omenirii. Acest gând m-a însuflețit atât de mult, încât am făcut un efort supraomenesc și, printre gemete și vaiete, am izbutit să mă ridic și să rămân așezată pe pat, cu picioarele pe podea. Eram foarte slăbită, fără nici o îndoială, dar chiar mai rea decât oboseala era acea revenire a senzației de tristețe pe care letargia provocată de laudanum reușise s-o elimine și pe care, din nefericire, starea de veghe mi-o provoca din nou.

Nu știam cât urma să rămânem la Shanghai ca să rezolvăm chestiunile birocratice legate de Rémy, dar, cu toate că în acele momente numai gândul la drumul de întoarcere îmi făcea părul măciucă, speram că șederea noastră în acest oraș va fi cât mai scurtă. De altfel, stabilisem prin telegraf o întâlnire cu avocatul pentru a doua zi de dimineață, ca să grăbim formalitățile și să punem cât mai repede la punct chestiunile rămase nerezolvate. Moartea lui Rémy însemnase o lovitură foarte dură, cumplită, o situație nefericită pe care încă îmi venea greu s-o accept: Rémy mort? Ce absurd! Era o idee complet ridicolă și totuși îmi aminteam foarte bine ziua când promisem vestea, aceeași zi în care Fernanda și-a făcut apariția în locuința mea din Paris, cu valijoara ei din piele, cu paltonul negru și cu pălărioara demodată de micuță spaniolă înstărită. Încă mai încercam să mă împac cu gândul că acea copilă, pe care nu o cunoșteam deloc, era fiica surorii mele și a soțului ei rămas văduv,

mort și el de curând, atunci când un domn de la Ministerul Afacerilor Externe și-a făcut apariția la ușa mea, și-a scos pălăria și, prezentându-mi sincere condoleanțe, mi-a înmănat o depeșă oficială cu o cablogramă atașată, prin care eram anunțată că Rémy fusese ucis de niște tâlhari care au intrat să-i prade casa din Shanghai.

Ce puteam face? Potrivit depeșei, trebuia să mă deplasez în China ca să mă ocup de trupul neînsuflețit și să rezolv chestiunile legale, dar mai trebuia să o iau în grijă, ca tutore, și pe această Fernanda (sau Fernandina, cum îi plăcea ei să fie strigată, deși de la mine n-avea s-audă una ca asta). Aceasta se născuse la câțiva ani după ce eu rupsesem definitiv legăturile cu familia și plecasem în Franța, în 1901, ca să studiez pictura la Académie de la Grande Chaumière, singura școală din Paris unde nu trebuia să-ți plătești studiile. Nu aveam timp să mă întristez sau să-mi plâng de milă: mi-am depus la Muntele de Pietate două lăntișoare de aur, am vândut pe mai nimic toate tablourile pe care le aveam în atelier și am cumpărat două bilete foarte scumpe pentru Shanghai, cu primul vapor care ridica ancora din Marsilia în duminica următoare. La urma urmei, dincolo de orice alte considerații, Rémy De Poulain era cel mai bun prieten al meu. Simțeam un junghi tăios în coșul pieptului când mă gândeam că nu mai e printre noi: râzând, vorbind, mergând pe stradă sau, pur și simplu, respirând.

— Ce pălărie vrei să-ți pui, mătușă, pentru debarcare?

Glasul Fernandei m-a readus la realitate.

— Cea cu flori albastre, am murmurat.

Nepoata mea a rămas nemișcată, uitându-se la mine cu aceeași fixitate nedefinită cu care mă privea maică-sa când eram mici. Acea deprindere moștenită de a-și ascunde gândurile era lucrul care-mi plăcea cel mai puțin la ea, fiindcă, oricum, oricât de prost i-ar fi picat, i le puteai ghici. Așa încât, cum practicasem mulți ani acest sport cu bunica și cu mama ei, fetița aceea nu se putea pune cu mine în nici un caz.

— N-ai prefera-o pe cea neagră, cu nasturi? Ți-ar sta bine cu o rochie asortată.

— O să mi-o pun pe cea cu flori, cu bluza și fusta albastre.

Continuă să mă privească fără nici o expresie.

— Ții minte că pe chei se va afla cineva de la consulat care să ne întâmpine?

— Tocmai de aceea o să mă îmbrac cum ți-am zis. Așa îmi stă cel mai bine. Ah, și mai dă-mi poșeta și pantofii albi, te rog!

După ce toate cuferele au fost închise, iar hainele pe care le-am cerut stăteau așezate pe marginea patului, nepoata mea a ieșit din cabină fără să mai rostească nici o vorbă. Mă simțeam deja destul de întremată din pricina aparentei imobilități a vaporului care, după cum am putut vedea pe geam, înainta lent printr-o mulțime de nave la fel de mari ca a noastră și printr-un roi de bărcuțe cu pânze dreptunghiulare la umbra cărora se adăposteau pescari solitari sau, și mai greu de crezut, familii întregi de chinezi, cu bătrâni, femei și copii.

Potrivit ghidului de călătorie *Thomas Cook*, pe care-l cumpărasem în grabă de la librăria americană Shakespeare and Company cu o zi înainte să ridicăm ancora, tocmai urcam pe râul Huangpu, pe ale cărui maluri se află marele oraș Shanghai, aproape de confluența acestui curs de apă cu gura de vărsare a marelui Yangtze, Râul Albastru, cel mai lung din toată Asia, care traversează continentul de la vest la est. Oricât ar părea de ciudat, cu toate că Rémy trăise în China în ultimii douăzeci de ani, eu nu vizitasem niciodată această țară. Nici el nu mă poftise niciodată să mă duc, nici eu nu mă simțisem ispășită de o asemenea călătorie. Familia De Poulain deținea la Lyon mari fabrici de mătăsuri, aprovizionate cu materia primă pe care, la început, o trimitea din China fratele mai mare al lui Rémy, Arthème, care fusese nevoit să se întoarcă în Franța ca să preia afacerea după moartea tatălui lor. Rémy, care până atunci se bucurase la Paris de o viață de huzur, lipsită de orice griji, n-a avut încotro și a fost nevoit să-i ia locul lui Arthème la Shanghai. Cu alte cuvinte, la patruzeci și cinci de ani abia împliniți și fără să fi mișcat un deget în viața lui, s-a trezit de azi pe mâine că era proprietar și administrator al filaturilor familiei în cea mai importantă și bogată metropolă a Asiei, supranumită „Parisul Extremului Orient“. Eu pe atunci aveam douăzeci și cinci de ani și, la drept vorbind, m-am simțit foarte ușurată când a plecat și am rămas stăpâna casei, liberă să fac orice mi-aș fi dorit, întocmai

cum făcuse el în timp ce eu studiam la Academie. E adevărat că, din acel moment, am început să depind în exclusivitate de veniturile mele, care nu erau mari, însă timpul și distanța au vindecat relația tumultuoasă dintre mine și Rémy, cu care am rămas în relații de bună prietenie. Ne scriam des, ne povesteam totul, și – mai încape îndoială? – fără ajutorul lui financiar regulat m-aș fi pomenit nu o dată strâmtorată de-a binelea.

Când am terminat să mă îmbrac, larma de pe vapor crescuse deja considerabil. După cum intra lumina prin ferestrele cabinei, am dedus că era probabil în jur de ora patru după-amiaza, iar după zgomot, mi-am dat seama că trebuia să fi tras deja la cheiul companiei navale din Shanghai. Dacă ne înscrieserăm în graficul prevăzut al călătoriei și dacă memoria nu-mi juca feste, trebuia să ne găsim în ziua de joi, 30 august. Înainte să părăsesc cabina și să urc pe punte, mi-am permis să adaug o ultimă tușă scandalooasă vestimentației mele estivale de văduvă la patruzeci de ani, slăbind panglicile de la reverele bluzei și înnodându-mi la gât eșarfa de mătase, delicată și frumoasă, brodată cu flori, pe care Rémy mi-o dăruise în 1914, după ce se întorsese la Paris din cauza războiului.

Mi-am luat poșeta și, în fața oglinzii, mi-am îndesat bine pălăria peste părul tuns băiețește, mi-am retușat machiajul, mi-am dat cu puțin fard ca să nu mi se observe cearcănele și paloarea chipului – din fericire, în anul acela se purtau nuanțele livide – și, cu pas șovăielnic, m-am îndreptat spre ușă și spre necunoscut: mă aflam nici mai mult, nici mai puțin decât în Shanghai, orașul cel mai dinamic și opulent din Extremul Orient, cel mai faimos, cunoscut în lumea întreagă datorită pasiunii nestăvilite pentru plăcerile de tot felul.

De pe punte am văzut-o pe Fernanda coborând pasarella cu pași hotărâți. Își pusese pelerina aceea neagră oribilă și arăta întocmai ca un corb pe un câmp cu flori. Era o hărmălaie de nedescris: sute de oameni se îmbulzeau să părăsească vaporul, în timp ce alte sute, sau poate chiar mii, se îngrămădeau pe chei, printre magazii, clădirile Vămii și birourile care arborau drapelul tricolor al Franței, descărcând baloturi și bagaje, oferind mașini de închiriat, camere

de hotel, transport cu acele cărucioare pe două roți numite ricșe, sau, pur și simplu, rude și prieteni care soseau, ca și noi, cu *André Lebon*. Polițiști îmbrăcați în galben, purtând pe cap pălării țuguiate și panglici de pânză la picioare, încercau să pună ordine în haos, lovindu-i brutal cu niște bastoane scurte pe toți chinezii desculți și pe jumătate dezbrăcați care, purtând pe umeri cobilițe de bambus cu coșnițe care se legănau, le vindeau occidentalilor mâncare sau pahare cu ceai. Strigătele bieților culi nu răzbăteau prin larma generală, dar îi puteai vedea fugind de baston în mare viteză, oprindu-se la câțiva metri mai încolo și continuându-și activitatea.

Fernanda era perfect vizibilă în mulțime: nici toate pălăriile de paie din lume, mai mult sau mai puțin colorate, nici toate umbreluțele de soare chinezești strălucitoare, nici coviltirele tuturor ricșelor din Shanghai n-ar fi putut ascunde acea siluetă îndoliată și rotofeie care înainta prin mulțime ca un tanc german spre Verdun. Nu-mi puteam imagina ce anume o îndemna să se îndepărteze de vas cu atâta hotărâre, dar eram prea ocupată să nu fiu călcată în picioare de restul pasagerilor ca să-mi mai fac griji pentru cineva care, pe lângă că vorbea franceza la perfecție – fusese educată ca toate fetele spaniole de familie bună, adică: franceză, broderie, religie, oleacă de pictură și un pic de pian –, care, cum spuneam, pe lângă că vorbea franceza, era în stare să înfulece ca pe-o gustărică vreo doi chinezi, cu codiță cu tot, cât ai zice pește.

Am coborât pe pasarelă și mirosul puternic de putregai și mizerie care se ridica dinspre chei m-a făcut să trec din nou prin chinurile râului de mare. Cum înaintam foarte încet, am avut timp să-mi stropesc o batistă cu câteva picături de colonie și să-mi acopăr nasul și gura, gest imitat instantaneu și de alte doamne din jurul meu, în timp ce domnii se resemnau, cu fețe impasibile, să respire acea cumplită duhoare de fecale, imposibil de ignorat. Am bănuit atunci că acel miros pestilențial provenea din apele murdare ale râului Huangpu, întrucât aducea puțin a efluvii de pește și de grăsimi arsă, dar mai târziu am descoperit că era aroma obișnuită a Shanghaiului, o aromă cu care, cu timpul, inevitabil te obișnuiai. Și astfel, după o bună bucată de vreme, am pășit pe pământ chi-

nezesc pentru prima oară în viața mea, cu chipul ascuns îndărătul unei măști parfumate care nu lăsa să mi se vadă decât ochii. Nu mică mi-a fost mirarea s-o găsesc chiar acolo, la capătul scării, pe vrednica mea nepoată însoțită de un domn elegant care, politicos, nu mai contenea să mă salute, plin de amabilitate, după ce își exprimase condoleanțele pentru decesul lui Rémy. Era *monsieur* Favez, atașatul consulului general al Franței la Shanghai, Auguste H. Wilden, care avea deosebita plăcere de a mă invita să iau prânzul, a doua zi, la reședința sa oficială, dacă, bineînțeles, nu îmi făcusem alte planuri și dacă îmi revenisem după călătorie.

Abia sosisem și agenda începea să mi se umple: dimineața, aveam întâlnire cu avocatul lui Rémy, iar la amiază luam prânzul cu consulul general al Franței. De fapt, eu aș fi avut nevoie de cel puțin câteva vieți ca să-mi revin cu totul acum, că eram pe uscat, și asta cu toate că, din motive inexplicabile, Fernanda arăta proaspătă, odihnită și debordând de energie. De-o lună și jumătate, de când o cunoșteam, nu-mi văzusem niciodată nepoata emanând prin toți porii ceva asemănător cu bucuria. Oare duhoarea Shanghaiului sau aglomerația făcuseră să se schimbe? În fine, oricare ar fi fost cauza, fata avea obraji aprinși, iar rictusul acru de pe chip i se îndulcise considerabil, fără a mai pune la socoteală curajul și hotărârea de care dăduse dovadă când se repezise de una singură prin mulțime ca să-l găsească pe atașatul consular (care, apropo, o privea pe furiș, cu o expresie de stupeoare nu tocmai diplomatică). Totuși, această impresie plăcută s-a dovedit a fi la fel de efemeră ca o rază de soare într-o furtună: în timp ce *monsieur* Favez ne ajuta să rezolvăm formalitățile și hârțogăraia în birourile Companiei, Fernanda a revenit la obișnuita sa față împietrită și la personalitatea sa dură ca oțelul.

O mână de culi ne-au încărcat cât ai clipi catrafusele în portbagajul splendidului automobil al lui *monsieur* Favez – un Voisin alb decapotabil, cu roată de rezervă la spate și o manivelă de pornire argintată –, și, fără să mai zăbovim, am plecat de pe chei cu un încântător scârțâit de pneuri ce m-a făcut să scot o exclamație de

bucurie și a așternut un zâmbet de satisfacție pe chipul atașatului, în timp ce conducea automobilul pe partea stângă a frumosului bulevard Bund, plasat pe malul vestic al râului Huangpu. Știam că nu arăt ca o văduvă care a venit la Shanghai ca să ridice trupul neînsuflețit al soțului ei, dar mi-era totuna. Mai rău ar fi fost să afișez un doliu ipocrit, cu atât mai mult cu cât toată colonia franceză din oraș știa probabil perfect că Rémy și cu mine eram despărțiți de douăzeci de ani și, mai mult ca sigur, era la curent cu o sută sau poate o mie dintre aventurile lui galante. Rémy și cu mine ne-am căsătorit din interes: eu ca să am parte de siguranță și un acoperiș sub care să mă adăpostesc într-o țară străină, iar el, o soție legitimă care să-i permită să acceadă la moștenirea considerabilă a maică-sii, care a murit înnebunită să-și vadă fiul libertin așezat la casa lui. Odată îndeplinite aceste obiective, căsnicia noastră a fost o frumoasă poveste de prietenie și tocmai de aceea nu aveam de gând să mă îmbrac în negru, nici să vărs șiroaie de lacrimi pentru o absență care nu fusese niciodată altceva. Numai eu știam cât de mult mă durea să-l pierd pe Rémy și, la drept vorbind, nu eram dispusă să-mi manifest această durere în public.

În timp ce privirea îmi aluneca de la un personaj ciudat la altul, din cei care treceau pe strada înșesată de oameni, *monsieur* Favez ne-a explicat că Shanghaiul, a cărui populație era alcătuită în majoritate din celești, era totuși un oraș internațional controlat de occidentali.

— Celești...? l-am întrerupt.

— Așa îi numim aici pe chinezi. Ei continuă să considere că fac parte din Imperiul Fiului Cerului, adică al ultimului împărat, tânărul Puyi¹, care locuiește mai departe în Orașul Interzis din Pekin, deși nu mai are nici o putere din 1911, când doctorul Sun Yatsen a răsturnat monarhia și a instaurat Republica. Dar asta nu-i împiedică pe chinezi să se creadă în continuare superiori

¹ Numele oficial al ultimului împărat chinez a fost Xuantong al Marelui Qin, dar în Occident e cunoscut mai degrabă după numele de botez, Puyi, datorită filmului *Ultimul împărat* al lui Bernardo Bertolucci. (Toate notele din ediție îi aparțin autoarei – N. ed.)